

Aan: de heer E.E.W. Bruins, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Cc: Raad voor Cultuur, Rijkscultuurfondsen, VNG en gemeenten, IPO en Woordvoerders cultuur in de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Amsterdam, 29 juli 2024

Geachte heer Bruins,

'Iedereen lijdt onder kapitaalvernietiging in de culturele sector,' kopte dagblad Trouw boven ons opiniestuk van 9 juli jongleden.¹ De presentatie van de adviezen van de Raad voor Cultuur en de besluiten van de rijkscultuurfondsen in het kader van de cultuurnotaperiode 2025 - 2028 maken veel los. Dat is deels inherent aan een beoordelingsproces waarin schaarse middelen verdeeld worden. Maar er is meer aan de hand deze ronde.

Kunsten '92 en de Taskforce Culturele en Creatieve Sector zien op korte termijn onherstelbare stelselschade ontstaan en verzoeken u klemmend deze te voorkomen. Daarnaast maken we ons zorgen over de houdbaarheid van het systeem van subsidieverdeling op de langere termijn. De race om cultuursubsidies is weinig duurzaam, tijdrovend en kostbaar. We dringen erop aan uw ambtsperiode te gebruiken om dit bestel, ten langen leste, te hervormen. Hieronder lichten we deze twee punten toe.

Korte termijn: stelselschade

De Raad voor Cultuur, rijkscultuurfondsen en de gemeentelijke adviescommissies richten over het algemeen ieder voor zich op transparante en zorgvuldige wijze hun beoordelingsprocedures in. Stelselschade ontstaat wanneer de optelsom van deze afzonderlijke procedures en beoordelingen niet tot een wenselijke uitkomst voor het systeem als geheel leidt. Dat zien wij gebeuren op de volgende punten.

- Een beoordeling leidt uiteindelijk tot een positief of negatief subsidie advies. Een goed oordeel is nog geen garantie op subsidie, er is immers schaarste te verdelen. Wanneer bij deze beoordeling geen overkoepelende afweging wordt gemaakt, kan het voorkomen dat een schakel of genre in het culturele ecosysteem in het gedrang komt. Het meest in het oog springende voorbeeld daarvan is de talentontwikkeling in de klassieke- en jazzmuzieksector. Bijna alle landelijke klassieke jeugdorkesten, -ensembles, -koren en -concoursen raken ondanks positieve beoordeling hun financiering kwijt, waardoor de aanvoerlijnen van talent richting de top wegvallen.²
- Beleidskaders waarop beoordelingscriteria zijn gebaseerd verschillen. Dat is op zich te begrijpen: gemeenten hebben immers een lokaal perspectief, terwijl het rijk met een landelijke bril kijkt. Hoewel de afgelopen jaren stappen zijn genomen om de procedures tussen rijk, fondsen en gemeenten in praktische zin gelijk te trekken, is er geen tijd en ruimte voor wezenlijke inhoudelijke afstemming. Het komt daardoor voor dat er uiteenlopende, soms tegengestelde, adviezen worden uitgebracht. Met als gevolg dat er instellingen zijn die slechts gedeeltelijk gefinancierd worden en er onwerkbaar situaties ontstaan.
- De balans tussen vernieuwing en continuïteit is niet in evenwicht. Over de hele breedte vallen goed functionerende organisaties met een belangrijke rol in het ecosysteem weg om plaats te maken voor

¹ Dagblad Trouw, 9 juli 2024. Jeroen Bartelse en Anne Breure, 'Iedereen lijdt onder kapitaalvernietiging in de cultuursector'. <https://www.trouw.nl/opinie/opinie-stop-de-kapitaalvernietiging-in-de-culturele-sector~bc32a83b/>

² Zie de brief verstuurd door VvNO en VSCD, 15 juli 2024: <https://www.kunsten92.nl/wp-content/uploads/2021/05/brief-VvNO-VSCD-talentontwikkeling-15-juli-24.pdf>

nieuwe initiatieven. Hoewel wij ruimte voor nieuwe initiatieven toejuichen, moeten we ook continuïteit borgen. We zien dat er sprake is van kapitaalvernietiging: een uitgesproken stem, jarenlange expertise, een vast opgebouwd publiek en hoogwaardige schakels in het kunstenlandschap kunnen ondanks een positief advies met één pennenstreek buiten de boot vallen.

- In de adviezen is aandacht uitgegaan naar spreiding over het land, maar de manier waarop dit is gedaan vinden we verwarrend. Zo zijn er door toepassing van dit criterium (of perspectief) organisaties weggevallen die weliswaar in de randstad gevestigd zijn, maar een groot bereik in de regio hebben. Tegelijkertijd zien we in een discipline als de beeldende kunst het aanbod in sommige regio's ernstig verschromen.³ Ook voor specifieke genres binnen de podiumkunsten lijkt dit het geval.⁴ Wij pleiten voor een solidaire en houdbare benadering van spreiding van culturele voorzieningen door het land. Een benadering waarin het niet zozeer gaat over regio *VERSUS* randstad, maar over een samenspel van randstad *EN* regio met als gemeenschappelijk doel: goede toegankelijke en bereikbare culturele voorzieningen voor iedereen in Nederland.
- Wij zijn verheugd dat zowel de Raad voor Cultuur als de rijkscultuurfondsen constateren dat er in de aanvragen veel aandacht is voor Fair Pay. Eerlijke betaling is immers één van de drie principes van de Fair Practice Code (FPC).⁵ Maar in alle eerlijkheid: het gros van de organisaties die een subsidie toegekend krijgt, zal nog steeds niet tot Fair Pay komen. Subsidies, met name op gemeentelijk niveau, zijn onvoldoende toereikend en daar lijkt door dreigende financiële tekorten bij gemeenten (ravinjaar) voorlopig nog geen verandering in te komen.⁶

Langere termijn: bestel niet duurzaam

Een beoordeling kent de facto slechts twee uitkomsten: *in or out*. Elke vier jaar staat het voortbestaan van een organisatie en haar werknemers op het spel. Het oordeel is gericht op het beheren, het controleren en het verdelen van geld door een subsidieverstrekker in plaats van op het verbeteren van organisaties, het versterken van ketens en de samenhang van het kunstenlandschap als geheel. Bovendien blijft het opbouwen van een duurzame loopbaan nauwelijks mogelijk.

De kunst van het beoordelen is steeds beter geworden: zorgvuldiger en transparanter en ondersteund door mensen met verstand van zaken. Dat is een verdienste van de Raad, fondsen en gemeentelijke adviescommissies. De manier waarop publieke middelen worden verdeeld, kost echter veel tijd en geld. Zowel aan de kant van overheden, adviesraden en fondsen, als bij de indieners zelf. Een globale inschatting van de kosten van deze vierjarige subsidieronde komt, voorzichtig gerekend, al op circa 100 miljoen uit.⁷ Deze middelen gaan niet naar de kunsten zelf. Natuurlijk, geld verdelen kost altijd tijd en geld. En van elke culturele organisatie mag verwacht worden dat zij op gezette tijden stil staat bij haar functioneren en toekomstplannen. Maar de transactiekosten en administratieve lasten die deze werkwijze met zich meebrengt, zijn simpelweg te hoog.

Wij denken dat het anders kan. Verleng om te beginnen de looptijd van dit type subsidies van vier naar zes jaar. Bij een cyclus van zes jaar hoeven instellingen en makers niet kort na een ontvangen toekenning alweer aan de slag met een volgende ronde. Er ontstaat meer rust en ruimte - ook voor overheden om hun beleid beter op elkaar af te stemmen. Zij kunnen dan het functioneren van het *gehele* ecosysteem meenemen en waarborgen

³ Zie de brief verstuurd door De Zaak Nu, 26 juli 2024: https://www.kunsten92.nl/wp-content/uploads/2021/05/reactie_DZN_260724.pdf

⁴ Zie de brief verstuurd door NAPK, 16 juli 2024: https://www.kunsten92.nl/wp-content/uploads/2021/05/reactie_NAPK_160724.pdf

⁵ <https://fairpracticecode.nl/> en de brief verstuurd door VVP, 9 juli 2024: https://www.kunsten92.nl/wp-content/uploads/2021/05/reactie-VVP_090724.pdf

⁶ Zie Geukema e.a. Fair Pay dichterbij. Meerkosten van Fair Pay in de culturele sector. Woerden, 2022.

⁷ Zie Bartelse en Van Soelen. Kosteninschatting beoordelingsronde vierjarenbeleid. Utrecht, 2024.

dat er geen onbedoelde en ongewenste stelselschade ontstaat. Deze verlenging maakt bovendien het onderscheid met kortlopende project- en programmasubsidies duidelijker.

Geef daarnaast meer vertrouwen en zekerheid aan culturele organisaties die vitale functies vervullen. Dat kan met een vaste jaarlijkse (basis)bekostiging. Het is een vorm van publieke financiering die we ook zien in het (hoger) onderwijs, de wetenschap en bij de rijksmuseum, waar visitaties en benoemingstermijnen van bestuurders onderdeel van uitmaken. Bij zo'n systeem past kwaliteitszorg die gericht is op leren en verbeteren in plaats van 'in or out'.

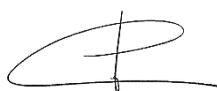
Maak tegelijkertijd maximaal ruimte voor artistieke ontwikkeling van makers, met regelingen waar de aanvragen lichter zijn en de eisen minder zwaar. Waar geïnvesteerd wordt in de ontwikkeling en presentatie van kunst, in plaats van het regelen van de administratie.

Tenslotte

Graag gaan we met u na hoe de dreigende stelselschade op de korte termijn afgewend kan worden. Laten we onnodige kapitaalvernietiging voorkomen, zorgen dat ketens intact blijven en ervoor waken dat in elke regio uiteenlopende disciplines aanwezig zijn.

Tegelijk willen we graag met u toekomst-denken. De verdeling van subsidies trekt aanvragers en beleidsmakers elke keer weer de korte termijn in. Na 30 jaar hollen en rennen is het tijd om een nieuw cultuurbestel te bouwen⁸. De Raad voor Cultuur heeft inmiddels al een fundament gelegd.⁹ Branche- en beroepsverenigingen hebben uitgewerkte ideeën en materialen klaarliggen. De culturele sector bouwt met u mee.

Met vriendelijke groet,

Jeroen Bartelse
Covoorzitter Kunsten '92
Waarnemend voorzitter Taskforce Culturele en Creatieve Sector

Anne Breure
Covoorzitter Kunsten '92

Astrid Weij
Directeur Kunsten '92
Secretaris Taskforce Culturele en Creatieve Sector

Kunsten '92 is de overkoepelende belangenorganisatie voor de culturele en creatieve sector. Een vereniging van makers en organisaties, met leden uit alle disciplines. Met een gezamenlijke stem versterken we het maatschappelijke en politieke klimaat voor cultuur in Nederland.

De Taskforce culturele en creatieve sector is een samenwerkingsverband van ruim 100 branche, beroeps- en belangenorganisaties. De Taskforce, opgericht ten tijde van de coronacrisis, komt bijeen om urgente zaken en crisissituaties die de cultuursector raken het hoofd te bieden. De Taskforce wordt ondersteund door Kunsten '92.

⁸ NRC, 27 augustus 2022. Bartelse en Breure: Stop met de prestatie-eisen in de cultuursector.

⁹ Raad voor Cultuur. Toegang tot cultuur: op weg naar een nieuw cultuurbestel in 2029. Den Haag, 2024.